

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Läroarutbildningen

Se det osynliga barnet

Vad kan göras för de tysta och blyga barnen i skolan?

Författare

Evelina Håkansson

Martina Nilsson

Handledare

Lisbeth Ohlsson

www.hkr.se

Se det osynliga barnet

Vad kan göras för de tysta och blyga barnen i skolan?

Evelina Håkansson

Martina Nilsson

Abstract

Syftet med detta arbete är att uppmärksamma de tysta och blyga barnens svåra situation. I detta arbete belyses bland annat barnens skolmiljö, hemmiljö samt föräldrarnas och lärarnas roll. Två andra viktiga delar som också tas upp är gruppens betydelse och vikten av att känna sig trygg och att ha ett bra självförtroende. Vad kan orsakerna vara till ett sådant tyst och blygt beteende men framförallt vilka hjälpmedel och tips finns det? Informationen som vi använt oss av kommer främst från litteratur men även från intervjuer av fyra pedagoger i Skåne och Blekinge län. Resultatet byggs på följande fyra frågor: Vad kan ligga bakom barns tysta och blyga beteende? Vad kan ett sådant beteende ge för följder? Vad kan pedagogen göra för att lyfta fram dessa barn? Vad har skolmiljön samt hemmiljön för betydelse för dessa tysta och blyga barn?

Ämnesord: Tysta, blyga, uppmärksamhet, trygghet, självförtroende, gruppen, självkänsla och hjälpmedel.

Innehåll

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	6
1.3 Egna erfarenheter	7
2. Teoretisk utgångspunkt	8
2.1 Trygghet och självkänsla.....	8
2.2 Pedagogens roll	10
2.2.1 Lekens betydelse.....	10
2.2.2 Öppna frågor.....	11
2.2.3 Vänskap	11
2.2.4 God kontakt	12
2.3 Föräldrarnas roll	13
2.4 Skolmiljön	16
2.4.1 Gruppen.....	16
2.5 Genusperspektiv	18
3. Metod.....	19
3.1 Uppläggning av vår undersökning	19
3.2 Avgränsning	19
3.3 Urval.....	20
3.4 Frågeformulär med intervju	20
4. Empirisk del.....	21
4.1 Resultat.....	21
4.2 Analys av material.....	23
5. Sammanfattning och diskussion	26
5.1 Vidare studier	29
6. Referenser	30
6.1 Källor som använts till utformning av detta arbete	30
7. Bilagor	31
7.1 Bilaga 1	31

FÖRORD

Här vill vi passa på att tacka pedagogerna ute på fältet som tog sig tid att svara på våra frågor som utgjorde en stor hjälp i vårt arbete. Utan deras stöd hade uppsatsen inte fått en verklighetsförankrad bild som om man enbart vänt sig till litteratur. Några som också har hjälpt oss mycket med denna uppsats är vår handledare Lisbeth Ohlsson men även Eduardo Naranjo. Genom våra möten tillsammans men även genom kontakt över mail har vi fått den hjälp och stöd vi har behövt för att genomföra detta arbete.

Vi vill även passa på att tacka varandra för ett gott samarbete där båda parter har involverat sig i arbetet på lika villkor och engagemang. Vårt tankesätt kring de tysta och blyga barnens situation har fördjupats tack vare detta arbete och vi hoppas att det ger oss och andra pedagoger stöd vidare i yrkeslivet.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Betydelsen av att bli sedd och känslan av att vara betydelsefull är viktiga faktorer i alla åldrar och i alla yrken. Tyvärr finns det både vuxna och barn som inte får eller vågar ta för sig av uppmärksamheten, vilket alla har lika mycket rätt till. Detta arbete är inriktat på barn i låg- och mellanstadiet som upplevs som tysta och blyga. Med tysta och blyga barn menar vi de som sitter tyst och snällt på sina platser och gör det de blir tillsagda. Motsatsen till dessa barn är de som kräver uppmärksamhet genom att göra sig hörda tills de får pedagogens uppmärksamhet. Naturligt blir det dessa barn som fångar pedagogens öga och får den största uppmärksamheten av honom eller henne. Många pedagoger glömmer bort att göra något åt de blyga och tysta barnens beteende. De tysta barnen blir då lätt osynliga i klassen, eftersom pedagogen offrar mycket tid åt de barn som syns och hörs mycket (Radl & Zimbardo 1982, s. 5-6). I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94, lyfter man fram betydelsen av trygghet, respekt och alla människors lika värde. Detta är tre av de många saker som skolan skall gestalta och förmedla. Dessa delar är avgörande för de tysta och blyga barnen. Många av de barn som är tysta och blyga saknar trygghet och känner sig inte lika mycket värda som de övriga i klassen. Pedagogen har en stor del i att se till att skapa trygghet och att alla känner sig lika betydelsefulla. Pedagogen ska ses som en trygghet det vill säga en som man kan vända sig till i alla lägen utan att bli påhoppad eller orättvist behandlad. Det är viktigt att pedagogen ser alla i gruppen och inte glömmer bort de tysta och blyga barnen. Pedagogen har en viktig roll att utveckla varje barns starka sidor, men även de svaga. Pedagogen ska stötta och uppmuntra i alla lägen så att barnet vågar ta nya steg och utvecklas (Brodin & Hylander 1998, s.21).

Vi som har skrivit denna uppsats har upplevt oss själva som tysta och blyga barn under vår skoltid. Vi vet hur jobbigt det kan vara att inte våga ta plats men ändå vilja synas. Denna period i ens liv kan vara väldigt känslös och en tuff tid för de flesta barn. Man vill passa in men samtidigt vara sig själv. Orsaker till varför man blir tyst och blyg kan vara många och flera av dem kan skapa stora problem i det sociala samspelet. Risken finns att det kan ge svårigheter senare i livet. Vi kommer att ta upp några bakomliggande orsaker men framförallt rikta in oss på vad man som pedagog kan göra för att lyfta fram de tysta och blyga barnen på ett sätt som främjar deras vilja till att synas och inte hämmar deras beteende ytterligare.

Vi gjorde valet att inte ta upp barn med funktionshinder så som ADHD/DAMP, koncentrationssvårigheter, läs- och skrivsvårigheter eftersom ämnet då skulle bli för omfattat. Istället kommer barnens hem- och skolmiljö för deras tysta och blyga beteende att lyftas fram och belysas. Informationen vi har fått tag på angående hem- och skolmiljö är främst genom litteraturen. En stor del kommer även att läggas på gruppens betydelse för den enskilde individen. Gruppen kan vara en stor hjälpfaktor för de tysta och blyga barnen om pedagogen har de rätta verktygen. Maltén beskriver i sin bok *Grupputveckling* hur livsviktig gruppen egentligen är.

”I samspelet läggs grunden till individens överlevnad såväl fysiskt som psykiskt. Dragningen till gruppen är en egenhet inte enbart hos djuren utan även hos människor. Även vi tycks ha behov av att leva i flock” (Maltén, 1992, s.13).

När vi valde att göra detta arbete om tysta och blyga barn kom vi naturligt in på hur pedagoger behandlar ett sådant beteende olika, beroende om det är en pojke eller flicka. Därför kommer vi att beröra denna aspekt men dock inte fördjupa oss i den eftersom även detta skulle ta mer tid samt att arbetet skulle bli för omfattat.

Materialet som vi har jobbat med kommer främst från litteraturen men även från artiklar med fokus på att se det osynliga barnet . Tipsen och aktiviteterna har vi skaffat oss framförallt genom intervjuer som vi haft med fyra pedagoger, två i lågstadiet och två i mellanstadiet.

Vi har båda upplevt pedagoger som inte trott att de haft blyga och tysta barn men efter djupare observationer sett barn som inte syns eller hörts i samma utsträckning som de övriga i klassen. Detta beteende är relativt vanligt och det är då viktigt att ha kunskap om hur man på bästa sätt lyfter fram dessa barn.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med uppsatsen är att öppna upp ögonen för dessa barn men framförallt ge förslag på material och olika aktiviteter på hur man som pedagog kan hjälpa barns tysta och blyga beteende. Här nedanför följer fyra frågor som vi kommer att försöka besvara i slutet av uppsatsen med hjälp av den teoretiska och empiriska delen.

Vad kan ligga bakom barns tysta och blyga beteende?

Vad kan ett sådant beteende ge för följder?

Vad kan pedagogen göra för att lyfta fram dessa barn?

Vad har skolmiljön samt hemmiljön för betydelse för dessa tysta och blyga barn?

Vi är medvetna om att det inte finns några enkla svar på våra frågor men vi anser att de är intressanta att försöka hitta svar på. Det som vi fick fram har vi diskuterat kring med ett öppet sinne och ifrån olika infallsvinklar.

1.3 Egna erfarenheter

Känslan av att inte synas bland sina klasskamrater är något som vi båda har fått uppleva under vår skoltid. Denna känsla av obehag är vanligare än man tror. Genom mellanstadiet till gymnasiet fanns det många tillfällen då man kände sig osynlig i pedagogens ögon. Man ville synas men var rädd för att ta steget eftersom man visste vilka konsekvenser det kunde leda till. När man väl vågade ta steget och synas så kunde det hända att man fick negativa kommentarer av sina klasskamrater vilket gjorde att man hamnade på ruta ett igen. Nästa gång man fick tillfället att synas var självförtroendet ur balans vilket gjorde att man drog sig tillbaka istället för att ta för sig. Många gånger önskade man att pedagogen skulle ha satt ner foten och stöttat en i sådana negativa situationer istället för att blunda för problemet. Pedagogen var många gånger den som kunde ha gjort sådana händelser till det bättre. Han/hon kunde istället utnyttjat situationen och berikat oss barn med kunskapen om de negativa kommentarernas betydelse.

En annan förödande situation är när pedagogen utmanar ett barn genom att tvinga det att svara på en fråga när barnet inte visar att hon/han vill svara genom att räcka upp handen. Vissa pedagoger ser inte detta som en negativ upplevelser utan istället gör så för att lyfta fram de tysta barnens åsikter. De negativa känslorna får barnet istället hantera då hon/han har känt sig utpekad och satt i en obekvämlig situation. I sådana tillfällen skall pedagogen tänka på vad han/hon ställer för frågor samt vad de vill få ut av barnens svar. Genom att ställa öppna frågor får barnen möjlighet att uttrycka sig utan att känna sig osäkra för att säga fel saker. Pedagogens uppgift är att hjälpa och lyfta fram alla barn genom att involvera alla i undervisningen. När det gäller de tysta och blyga barnen måste pedagogen tänka lite extra på de situationer hon/han sätter dem i. Fel sorts uppmärksamhet kan leda till ytterligare och onödigt obehag.

2. Teoretisk utgångspunkt

Vi har valt att ta med de element som sägs i litteraturen har en stor betydelse för tysta och blyga barn och tagit fram det som sägs om dessa från olika informationskällor. Den största informationskällan som vi använt oss av i detta arbete är ifrån litteratur. Litteraturen har byggt upp grunden i hela vårt arbete och hjälpt oss att nå fram till svaren på våra frågor.

2.1 Trygghet och självkänsla

Wahlström belyser i sin bok *Gruppen som grogrund* (1998) om den yttre och inre tryggheten. Hon anser att vi svenskar är bra på den yttre tryggheten det vill säga att använda cykelhjälm, flytvästar, barnsaddlar och skolpolis men att vi är sämre på den inre tryggheten. Wahlström sammanfattar i åtta punkter vad hon anser inre trygghet innebära:

- ”att jag vågar hävda min åsikt, även om den inte delas av någon annan
- att jag vågar vara med och bestämma, ta ansvar och stå för mina beslut
- att jag vågar pröva nya saker, även om jag inte är säker på att lyckas
- att jag vågar vara mig själv till det yttre och inre att jag vågar bejaka det som är bra hos mig själv och acceptera det som är mindre bra
- att jag vågar lyckas (det kan vara riskabelt i vissa grupper)
- att jag vågar hävda mina önskningar och behov i min grupp
- att jag är generös mot andra och gör dem och mig själv synliga
- att jag inte upplever avvikande åsikter som hotfulla” (Wahlström, 1998, s. 20).

Wahlström anser att vi som pedagoger har ansvar för att skapa en inre trygghet hos barnen men att det inte alltid är så lätt att se de otrygga barnen. Hon föreslår att man ska analysera sitt sätt att göra olika saker på för att lättare se alla barn. Hon lägger stor vikt på att pedagoger absolut inte får tvinga fram kunskaper med de tysta och blyga barnen genom att ställa frågor när de vet att barnen inte kan svaret. Visst behöver våra barn kunskaper, men inte på bekostnad av sitt självförtroende (Wahlström, 1998, s.21). Självförtroendet är något som Wahlström ser som en grogrund för att kunna ta in och använda sig av kunskaper. Så här beskriver Wahlström vad hon anser självförtroende betyda för henne, ”Jag är glad att jag är jag” (Wahlström, 1998, s.22). Hon menar att självförtroendet skapas genom de relationer man frambringar med de personer som står en närmast. Med andra ord anser Wahlström att det är kvaliteten på relationen som spelar en viktig roll i hans eller hennes liv. Wahlström tar upp en viktig aspekt rörande pedagogers ansvar för att stärka barnens självförtroende:

Är det så att arbetet i skolan huvudsakligen bidrar till att stärka elevers självförtroende? Då menar jag alla elever. Även de som inte kan så ofta? Eller har vi lagt upp arbetet så att de som redan har ett gott självförtroende får detta stärkt (Wahlström, 1998, s.23).

I Lpo94 med fokus på god miljö för utveckling och lärande står det att personlig trygghet främst grundläggs i hemmet men att skolan också har ett ansvar kring att skapa en trygg miljö. Under rubriken god miljö för utveckling och lärande står också att skolan skall möta varje barn med respekt och att skolan skall sträva efter att vara en social levande gemenskap som skapar trygghet och vilja och lust att lära. ”Varje barn har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter” (Lpo94, 2006, s.13).

Imsen belyser om barns behov av trygghet och säkerhet i boken *Barnens värld* (2005). Behovet av trygghet tror hon hänger ihop med stabilitet i sin tillvaro. Om barnen inte känner att de befinner sig i en trygg och säker miljö anser Imsen att detta kan skapa oro och ångest. Med en stabil tillvaro menar Imsen att barnen befinner sig i en miljö som de känner igen och någorlunda förutsägbar det vill säga någon som finns till hands när hjälp behövs. Sådär beskriver Imsen trygghet:

Trygghet innebär att man slipper gruva sig över något obehagligt, oavsett om det är svårigheter hemma, i skolan eller i kamratkretsen. Förväntningar om något ont, negativa förväntningar, är ju just sådant som skapar ångest. Osäkerhet om vad som kommer att hända, eller osäkerhet om vad som är rätt eller fel, kan också leda till ångestreaktioner. Trygghet förutsätter alltså ett visst mått av normer och regler i tillvaron (Imsen, 2005, s.471).

Tove Janssons klassiska bok *Det osynliga barnet* (1974) handlar om en flicka vid namn Ninni som blivit så illa bemött att hon sakta började försvinna fysiskt. Den elaka och sarkastiska damen som till en början tog hand om flickan tyckte det blev jobbigt att ha ett barn som inte syntes och satte då en liten bjällra runt flickans hals. Under en lång tid var det bara en bjällra man såg som svävade omkring. Till slut orkade inte hon med Ninni längre så hon skickade iväg henne. Ninni hamnade då i den omtänksamma familjen mumintrollen. Här kom hon att känna trygghet och att hon betydde något. Hon började gradvis synas och höras igen. Mumin familjen jobbade hårt med att få hela flickan synlig igen. Tillslut hade de fått Ninnis förtroende och hela hennes lilla späda kropp blev synlig igen (Jansson, 1974, s.100-117).

Det är viktigt att miljön i skolan upplevs som trygg hos barnet. Det är också viktigt att klassen har en bra sammanhållning där alla barn känner sig trygga. Skolan är en plats där barnen ska lära sig att fungera socialt tillsammans med andra (Radl & Zimbardo 1982, s. 110).

2.2 Pedagogens roll

2.2.1 Lekens betydelse

Ensamma eller blyga barn saknar erfarenhet av att närma sig och leka med andra. Vissa barn är rädda för att ta steget, eftersom de är rädda att bli avvisade. Dessa barn behöver hjälp av vuxna hur de ska ta kontakt med andra barn. Pedagogerna har därför en viktig uppgift i skolan att hjälpa de här barnen att hitta lekkamrater (Adapter 1997, s.164). Många äldre barn känner sig osäkra och blyga inför jämnåriga kamrater i skolan. Ett bra alternativ för de här barnen kan vara att man som pedagog låter dem leka med yngre och mindre barn. Genom leken så stärks barnens självförtroende och de känner sig tryggare att vara med andra barn. Pedagogen har många möjligheter att stärka gruppens samhörighet genom olika övningar. Man bör använda sig av olika övningar både enskilt och i grupp, för att nå ut till alla barnen (Radl & Zimbardo 1982, s. 70).

Leken är ett bra hjälpmedel att använda sig av för att skapa trygghet och samhörighet i barngruppen. Det är viktigt att pedagogen hela tiden är med och observerar leken och anpassar den för gruppens bästa. Genom att ändra på regler så kan man leda leken till ett bestämt resultat. Det är också viktigt att tänka på att alla barn är delaktiga i leken. Det viktigaste av allt för att barnen ska utvecklas genom leken är att de tycker att leken är rolig (Huitfeldt, Bergström, Tärnklev, Huitfeldt & Ågren 2005, s. 63). Leken utvecklar barnets jag-känsla och det bidrar till att barnet stärks (Homburger, Erikson 1963, s.191).

I rörelseleken utvecklar barnen nya färdigheter tillsammans med andra. Barnet kan visa upp sina färdigheter och imitera andras och därigenom utvecklas. Kroppskontakt är bra för barnen, den ökar deras trygghet till de andra barnen i gruppen. Men det är viktigt att tänka på att det finns barn som ogillar kroppskontakt. Dessa barn måste vi vara försiktiga med och gå varsamt framåt med. Leken är en bra möjlighet till att skapa tillfällen till kroppskontakt för dessa barn. Rollekar är ett bra sätt att börja med för att stärka barnet i situationen. Låt alltid barnet bestämma och sätta gränsen för vad det anser som okej beröring. Det skapar ett förtroende mot dig som pedagog och barnet känner sig tryggt i situationen (Mellberg 1993, s.39). Dramatisering är också ett bra sätt att använda sig av vid lek för barnen i samband med detta så får dem leva sig in i olika roller och agera utifrån det. Barnen utvecklar i samband med drama sin fantasi och blir mer trygga i gruppen tillsammans med sina kamrater (Homburger, Erikson 1963, s. 196).

Det är viktigt att barnen får lära sig lekens regler genom att leka. Det är en konst att kunna leka och det gäller att barnen får leka så varierat som möjligt för att utveckla sin lek förmåga. Barnen måste få vara delaktiga både i styrd och fri –lek för att utvecklas. Genom att leka allsidigt så blir barnen säkrare och de får lättare att umgås med andra barn. (Homburger, Erikson 1963, s. 200).

2.2.2 Öppna frågor

Dyste tar upp i sin bok *Det flerstämmiga klassrummet* (2005) betydelsen av positiv/negativ bedömning. Hon menar att allt för ofta ställer pedagoger frågor där de redan själva har ett rätt svar. Dyste menar att man istället ska återkoppla barnens svar genom att besvara dem med att säga ”rätt”, ”bra” eller ”inte så dumt”. Med positiv bedömning menar Dyste är när pedagogen tar innehållet i det som barnen säger på allvar och använder sig av det i undervisningen det vill säga en typ av uppföljning på barnens tankar och svar. ”Det blir aldrig någon reell dialog i ett klassrum, om inte pedagogen betraktar barnen som en kunskapskälla och tar barnens bidrag i klassen på allvar.” Om pedagogen som mottagare reagerar som värderare, felrättare och betygssättare innebär detta i vårt sammanhang en ”negativ bedömning” (Dyste, 2005, s.60). Dyste anser också att man ska tänka igenom vad man vill få ut av sina frågor, vad för kunskap man vill förmedla. Hon tycker att man ska använda sig av autentiska frågor det vill säga frågor som inte har facitliknande svar utan ställa öppna frågor. Det hon ser som positivt med sådana frågor är att pedagogen inte sitter inne med svaret utan är på samma sida som sina barn. Dyste nämner också i sin bok att i dagens skolor är det pedagogen som sitter inne med kunskapen och har de rätta svaren. Dyste anser att det är viktigt att man som pedagoger tar sig tid till att tänker igenom syftet med sina frågeställningar samt vad man vill få ut av sina barn. Frågorna skall vara öppna där barnen skall våga säga sina åsikter utan att vara rädda för att inte säga det som pedagogen tänkt sig.

2.2.3 Vänskap

Pape tar upp i sin bok *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik* (2001), betydelsen av att ha vänner. ”Alla barn vill och behöver ha en vän. En som de kan dela allt med” (Pape, 2001, s.164). Pape menar att vänskap är något som kräver förmågan att kunna umgås med andra och en hög social kompetens. ”Du behöver social kompetens för att utveckla vänskap, och du utvecklar din sociala kompetens genom samvara med vänner” (Pape, 2001, s.173). Pape poängterar i sin text om vänskap att man aldrig kan tvinga barnen

att skapa vänskapsband. Vänskap skall alltid baseras på frivillighet. Trots att man inte kan tvinga barn att bli vänner kan vi som pedagoger menar Pape utgöra förutsättningar till varaktiga vänner. Pape menar också att barn naturligt väljer att umgås med barn i deras egen ålder och att den vuxne inte ska ha en kompisroll utan någon som Pape beskriver som en ”äkta” vuxen som agerar på vuxnas villkor.

En annan som anser att vänskap är en viktig del i ett barns uppväxt är Homburger. Han växte upp i Tyskland och studerade barn och ungdomspsykologi hos Freuds dotter Anna. Homburger menade att det inte bara är barnets närmsta som påverkar hur han/hon kommer bli i framtiden utan barnets sociala upplevelser samt olika miljöer gör stor påverkan. Han ansåg att människan utvecklas genom hela livet och kom fram till åtta utvecklingsfaser.

Fas 1. Grundläggande tillit kontra grundläggande misstro

Fas 2. Självklarhet kontra blygsel och tvivel

Fas 3. Initiativ kontra skuld känslor

Fas 4. Arbetsflit kontra underlägsenhetskänslor

Fas 5. Identitet kontra splittring av rollerna

Fas 6. Närhet kontra isolering

Fas 7. Produktivitet kontra stillastående

Fas 8. Jagets integritet kontra förtvivlan (Homburger, Erikson 1963, s.224 - 251).

Fas tre riktar sig mot barn i den tidigare skolåldern. Här anser Homburger att goda relationer till kompisar och lärare är av största vikt. Barn behöver känna samhörighet med andra barn och sin lärare. ”Barnet kan och vill uträtta något i samverkan med andra, samarbeta med andra barn för att bygga upp och planera, det vill dra nytta av lärare och söka efterlikna ideal” (Homburger, Erikson 1963, s.234).

2.2.4 God kontakt

Det är inte alls säkert att ett barn som i skolan upplevs som blygt och tyst är det hemma på fritiden. Därför är det viktigt att pedagog och föräldrar har en god kontakt med varandra för barnets bästa. Tillsammans kan de diskutera lösningar så att barnet kan utveckla sitt beteende på bästa sätt. (Radl & Zimbardo 1982, s. 101).

I skolan så får barnen träffa många olika vuxna varje dag. Kontakten med många olika personer varje dag kan bidra till att barnet blir osäkert och känner sig otryggt. Det är därför viktigt att man underlättar för barnen genom att ha så få pedagoger som möjligt inblandade i barngruppen. Sen är det också viktigt att man arbetar för en bra relation mellan pedagog och barn, så att ingen behöver känna sig otrygg (Radl & Zimbardo 1982, s. 100). En bra relation i skolan mellan barn och pedagoger skapar en trygghet hos barnet. Tryggheten är viktig för barnens utveckling i skolan (Folkman & Svedin 2003, s. 29).

Man ska undvika en tävlan mellan barnen, utan istället ska man fokusera på varje barn och utveckla dem utifrån deras nuvarande nivå. Det är också viktigt att man låter de osäkra barnen utvecklas i sin egen takt och att man inte tvingar dem i osäkra situationer. Man ska aldrig tvinga ett barn att prata inför andra barn, om det inte är redo för det. Det är inte alls säkert att ett barn som i skolan upplevs som blygt och tyst är det hemma på fritiden. Därför är det viktigt att pedagoger och föräldrar har en god kontakt med varandra för barnets bästa. Det finns många orsaker till svårigheter hos barn i skolan och blyghet är en av dem. Många blyga barn vågar inte be om hjälp i skolan och de vågar inte prata inför andra. Osäkerheten leder till att de har svårt att koncentrera sig i klassrummet, eftersom de har så mycket annat i huvudet. Därför är det viktigt att man som pedagog arbetar för att alla barn ska få känna sig trygga där (Radl & Zimbardo 1982, s. 116).

2.3 Föräldrarnas roll

Självkänslan växer hos barnet när det blir sett av betydelsefulla personer i sin omgivning. Föräldrarna har en avgörande roll och det är viktigt att de ser och lyssnar på sitt barn, det vill säga att man som förälder tar sig tid till detta för barnets bästa. Det är stor risk att barnet mister sin självkänsla om det allt för många gånger blir avvisat (Stening 1999, s.59).

Föräldrarna kan också bidra till att stärka barnets självförtroende genom att lyfta fram det barnet är bra på. Det är viktigt att man berömmar barnet och stöttar det till att utvecklas (Stening 1999, s.61). Föräldrarna och andra människor i det blyga barnets omgivning måste hjälpa till och stötta barnet då det behövs. Viktigt att man ger positiva kommentarer som stärker barnets självförtroende och utvecklar deras beteende (Radl & Zimbardo 1982, s. 15). Man kan aldrig lura ett barn med beröm som inte är förtjänt eller nedlåtande beröm och kommentarer. Barnen genomsöker detta om det upprepas gång på gång och det får då negativa konsekvenser och barnets självkänsla minskar (Homburger, Erikson 1963, s. 213).

Det är viktigt att alla barn känner sig trygga både i skolan och hemma. Föräldrarna måste sätta gränser och trösta barnet, för att det ska känna sig tryggt och lita på dem. Det är viktigt att man är en bra förebild för sina barn som förälder. Eftersom barnet ofta ser upp till sina föräldrar och gör som de sett och lärt sig (Stening 1999, s.44).

Det är viktigt att man som förälder ger kärlek till sina barn under hela uppväxten. Kärleken och omtanken skapar en trygghet hos barnen som stärker deras självkänsla. Barn har ett stort behov av kroppskontakt, därför så bör man ofta som förälder visa fysisk ömhet mot sina barn. Kroppskontakten stärker relationen och barnets trygghet. Det är aldrig för sent att börja med kroppskontakt, bättre sent än aldrig (Radl & Zimbardo 1982, s. 12).

Redan från födseln skapar mamman en känsla av tillit hos barnet genom att man tillgodoser dess individuella behov och då byggs barnets identitet upp. Man får en känsla av att man är riktig det vill säga att man finns och detta är något som alla människor måste känna för att mår bra (Homburger, Erikson 1963, s. 226).

Många föräldrar tycker att blygheten är något positivt och de lever efter ordspråket, ”att barn ska ses men inte höras” Så länge barnet är tyst och lydigt uppstår det inga problem anser dem (Radl & Zimbardo 1982, s. 6).

Det finns olika exempel på tidiga upplevelser i barndomen som kan ha bidragit till barnets blyghet. Ett barn kan ha upplevt bakslag i olika sociala sammanhang, som sedan finns med under hela uppväxten. En annan upplevelse som kan orsaka att ett barn blir blygt är att om det blir jämfört med sina syskon eller jämnåriga släktingar av föräldrarna. Barnet får då lätt stämpeln att det inte duger och känner hela tiden en press till att lyckas i föräldrarnas ögon. Därför är det viktigt att man som förälder är medveten om detta och inte pressar barnet på ett negativt sätt, eftersom det då kan leda till att barnet tappar tron på sig själv. Föräldrarna får inte ha för tuffa krav på sitt barn, det gäller att de sätter rimliga mål som är möjliga för barnet att klara av. Man får inte heller glömma de barn som får en brist av socialt stöd under uppväxten beroende på trasiga familjeförhållanden (Radl & Zimbardo 1982, s. 19).

Det finns en rad olika personer som kan bidra till att barnet känner sig osäker, därmed blir det blygt och tillbakadraget. Exempel på olika personer som kan ha betydelse, främlingar, pedagoger, det motsatta könet, släktingar, äldre människor, vänner, barn, föräldrar och syskon

(Radl & Zimbardo 1982, 23). Radl & Zimbardo (1982) anser att blygheten utlöses av personer som barnet uppfattar som annorlunda, starka personligheter eller nära anhöriga som kritiserar barnet. Vidare tas det upp ett antal olika situationer som kan utlösa blyghet hos barnet. Följande situationer som kan påverka barnet, utsatta situationer, ensam med det andra könet eller stora grupper eller nya människor (Radl & Zimbardo 1982, s. 23-24).

Alla föräldrar måste lära sina barn att hantera framgång och misslyckande. För att lyckas så måste man våga ta chansen att prova något nytt och i samband med detta så finns det en risk att man inte lyckas. Men att misslyckas behöver inte vara negativt, istället kan man utnyttja situationen och lära sig någonting av den. Man får genom händelsen tips på hur man ska göra nästa gång för att lyckas bättre. Det är viktigt att föräldrarna stöttar sina barn så de vågar ta chansen igen. Blyga barn behöver extra mycket stöd för att övervinna sin ängslan att misslyckas (Radl & Zimbardo 1982, s. 61).

Som förälder kan man försöka hitta en fritidsaktivitet för att bygga upp barnets självförtroende. Föräldrarna ska fungera som stöttande och stimulera barnet till att våga pröva nya aktiviteter. En annan viktig sak som man inte får glömma är att man lyssnar på barnets intresse när man väljer aktivitet. Barnet måste ha ett intresse av aktiviteten för att den ska vara meningsfull och utvecklande. Man ska aldrig tvinga barnet till att utöva en aktivitet, istället bör man tillsammans hitta ett nytt alternativ till aktivitet (Radl & Zimbardo 1982, s. 58).

Man måste som förälder låta barnet träffa andra barn utanför familjen. Många föräldrar gör misstaget att bara låta sina barn umgås med familjen och släkten. Barnen måste få chansen att träffa andra barn och det är viktigt att man som förälder gör det möjligt. Genom regelbunden kontakt med andra barn utvecklas barnet och blir mer självsäkert. Föräldrarna ska hela tiden finnas med som stöd och uppmuntra barnet till att träffa andra barn. En bra sak kan också vara att man informerar kompisens föräldrar om sitt barns blyga beteende. Då har de kanske lättare att förstå och kan kanske hjälpa barnen i deras lek (Radl & Zimbardo 1982, s. 85).

Det krävs mycket av föräldrarna till blyga barn för att barnet ska bearbeta sitt blyga beteende till att bli mer trygg och självsäker. Man ska självklart inte lägga allt ansvar på föräldrarna, utan lärarna i skolan har också ett stort ansvar för barnets utveckling (Radl & Zimbardo 1982, s. 130). Alla barn måste få synas både i skolan och i hemmet. Det är därför viktigt att man som förälder uppmärksammar barnet och berömmar och stöttar det i alla lägen. Barn som inte

blir sedda riskerar att bli osynliga både för sig själva och för andra (Brodin & Hylander 1998, s.21). Omgivningen måste uppmuntra alla barn att stå på egna ben och skydda dem mot onödiga händelser som kan ge negativa upplevelser för barnen. Alla i barnets närhet ska stötta och uppmuntra barnet men även utmana det till att utvecklas (Homburger, Erikson 1963, s.228).

Enligt en artikel av Karin Enokson är uppmuntran den viktigaste faktorn för de blyga och tysta barnen. "Uppmuntra, uppmuntra och åter uppmuntra" (Enokson, 1981, s.23). Enokson tycker att det är viktigt att man talar om för barnet hur duktig han/hon är men att man samtidigt poängterar att ingen kan vara duktig och bäst på allting. Enokson lägger stor vikt på föräldrarnas roll och anser att det är dem som barnen har som förebilder och tar då efter deras beteende. Vidare nämner Enokson också att föräldrar ofta tror att blyghet är något som går bort medan författaren tror att det inte växer bort av sig själv. Hennes filosofi är att barns blyghet främst tränas bort med hjälp av andra barn. Enokson erkänner att det är svårt att se dessa barn eftersom de inte märks gentemot de stora "vildarna" och "gaphalsarna". Enokson påpekar dock att man absolut inte får peka ut dessa barn och kritisera dem inför andra i klassen. Hur ska vi då tro att barnen ser upp till oss och ser oss som en trygghet istället för någon som utsätter oss för obehag poängterar Enokson starkt i sin artikel.

2.4 Skolmiljön

2.4.1 Gruppen

I boken *Barns samlärande* (2000) står det om teoretikern Vygotskijs syn på att barn lär barn. Hans teorier går ut på att barn vinner mycket på genom att samtala och kommunicera tillsammans. "Barn blir alltså introducerade i nya mönster av tankesätt när de är engagerade i dialoger med andra barn. Barns dialoger är till sin natur ett kollektivt utbyte av idéer mellan jämlikar" (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000, s.23).

Dyste beskriver i sin bok *Det flerstämmiga klassrummet* (2005) hur barn möter sig själva genom att möta varandra. "Vi ser och hör oss själva genom andras ögon och röster" (Dyste, 2005, s.64). Genom att kontinuerligt visa tilltro till barns prestationsförmågor menar Dyste att man skapar självtillit som är nödvändigt för lärande. Hon belyser betydelsen av dialog mellan pedagog och barn men framförallt dialoger mellan barn. Dyste menar att man ska låta barnen

utföra dialoger eftersom hon anser att de lär sig att bättre uppfatta och uppskatta varandra som resurspersoner.

I Lpo94 står det under kunskaper, mål att sträva mot, att skolan skall sträva mot att varje barn ska känna trygghet och visa hänsyn och respekt i samspel med andra men också kunna utföra arbete tillsammans och självständigt.

Skolan skall sträva efter att varje barn lära sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden (Lpo94, 2006, s.14-15).

Maltén beskriver i sin bok *Grupputveckling* (1992) vad han anser är viktiga delar för att en grupp ska fungera och utvecklas på ett positivt sätt. Ett nyckelord författaren använder genom hela sin bok är betydelsen av samhörighet i gruppen. Känner inte de som medverkar i gruppen att de alla är lika värda och inte ser sig som en helhet anser Maltén att detta kommer att skapa konflikter och svårigheter för samarbete. ”Idealet är att medlemmarna ser fram emot en träff i gruppen just ur en samhörighetssynpunkt, eftersom de vet att de är beroende av varandra, samtidigt som de kompletterar varandra. Med andra ord: de uppfattar sig som en grupp” (Maltén, 1992, s.22). Han tar upp olika gruppers karaktärer så som den slutna gruppen, den devitaliserade gruppen, den splittrade gruppen och den mogna eller flexibla gruppen. Maltén belyser vikten av att skapa en god stämning genom att göra saker och ting tillsammans men framförallt att ha roligt ihop.

Maltén tar upp positiva och negativa sidor angående gruppens storlek. Med en mindre grupp avser han att individerna får större chans att komma till tals och uttrycka sin personlighet vilket Maltén belyser skapar socioemotionell trygghet. Med mindre grupper menar han tre till fyra personer. Det negativa med sådana grupper är att information och kreativitet begränsas. Den större gruppen på åtta till tio personer ger ett större utbyte för personliga erfarenheter och information. Det negativa med en större grupp är att samhörigheten inte blir lika stark som i den lilla gruppen. Maltén anser att grupstrycket ökar och att alla kanske inte vågar komma till tals. Han poängterar att det lätt kan bli några personer i gruppen som blir överhuvuden i gruppens samtal och arbeten samt att de svaga blir mindre och mindre aktiva. ”De svaga kan känna en ökad grad av isolering och hot” (Maltén, 1992, s.173).

2.5 Genusperspektiv

Enligt Lpo94 ska skolan aktivt motverka och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Skolan ställer krav och förväntningar som formar deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. ”Den ska därför ge utrymme för barn att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet” (Lpo94, 2006, s.10). Mer i Lpo94 under rubriken *Lärarnas ansvar och inflytande* står också att pedagogen skall verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen.

Imsen (2005) har gjort en undersökning angående hur vi behandlar pojkar och flickor olika. Resultatet av undersökningen visade en tydlig tendens att lärarna oftare vände sig till pojkarna än till flickorna det vill säga att vi pedagoger har olika kommunikationsmönster mot pojkar respektive flickor. ”Lärare föredrar att undervisa pojkar därför att de är mer intresserade, trots att flickor kan vara lättare att handskas med” (Imsen, 2005, s.180). Imsen menar att det är pojkarna som får den mesta tiden av pedagogen i klassrummet speciellt när arbetssättet är individualiserat. En nackdel med detta anser Imsen är att pojkarna då lär sig att ”stå på sig” och fortsätter att ta åt sig uppmärksamheten. ”Huvudproblemet för de flesta pojkarna är utagerande beteende” (Imsen, 2005, s.181). Flickornas huvudproblem däremot anser Imsen vara mindre synliga för pedagogen det vill säga tysta och tillbakadragande, beteenden som ses som naturliga hos flickor.

Radl och Zimbardo anser att man i vissa lägen kanske ska fundera på att dela upp flickor och pojkar för sig, för att alla barn ska få chansen att synas. Det är också viktigt att man inte låter det bli en vana att se uppdelningen som en lösning på problemet. Man måste tidigt låta barnen få arbeta tillsammans i skolan, flickor och pojkar (Radl & Zimbardo 1982, s. 70).

En annan teoretiker som har samma tankesätt som Imsen angående vårt sätt att bemöta pojkar och flickor är Maltén. Han belyser pojkars och flickors olika och gemensamma drag. ”Naturligtvis är inte alla flickor lika, precis som inte alla pojkar är lika. Men samtidigt finns det vissa gemensamma drag hos flickorna, och pojkarna har vissa gemensamma drag” (Maltén, 1992, s.7).

3. Metod

Uppsatsen har en kvalitativ karaktär. ”Kvalitativa intervjuer utmärks bland annat av att man ställer enkla och raka frågor och på dessa enkla frågor får man komplexa svar, innehållsrika svar” (Trost, 1997, s.7). Materialet som samlades in kom från intervjuer med fyra pedagoger på två olika skolor. Uppsatsens tema har ursprung i våra egna erfarenheter och reflektion under praktikperioder.

3.1 Uppläggning av vår undersökning

Till undersökningen valde vi att göra semistrukturerade intervjuer det vill säga under intervjuerna utgick vi ifrån ett frågeformulär som hade strukturerats upp i förväg. Frågeformuläret finns som bilaga 1 i slutet av arbetet. Tidigare var tanken att dela ut enkäter till många fler pedagoger men efter vidare studier ändrades detta på grund av den korta tidsperioden. Våra fyra semistrukturerade intervjuer ägde rum på en skola i Blekinge och en i Skåne med pedagoger på låg- och mellanstadiet. Vi tog tidigt kontakt med pedagogerna som intervjuades, två på lågstadiet och två på mellanstadiet, och bestämde tillsammans ett datum som passade alla parter. Innan intervjun började såg vi till att berätta om vår undersökning och vårt syfte med uppsatsen och vad vi hoppas skulle få ut av dessa intervjuer. Samtalen tog plats efter skoltid i pedagogernas egna klassrum och mindre arbetsrum. Platsen valdes av pedagogen då hon/han skulle befinna sig i en trygg och bekväm miljö. Alla intervjuer bandades med en diktafon för att inte missa någon viktig information. När alla intervjuer var färdiga gick vi igenom det inspelade tillsammans och valde ut delar som passade bäst in i uppsatsens syfte och frågeställningar. Vi informerade också pedagogerna om de etiska överväganden det vill säga att deras identitet inte kommer att avslöjas på något sätt och att allt de yttrar sig om kommer att vara konfidentiellt. ”I anslutning till att man tar den första kontakten och/eller vid intervjuens start skall man upplysa om att det man talar om betraktas som strängt konfidentiellt, det vill säga ingen utomstående kommer någonsin att få ta del av något på sådant sätt att den enskilde kan röjas eller igenkännas” (Trost, 1997, s.39-40).

3.2 Avgränsning

Vi avgränsade oss till en skola i Blekinge och en skola i Skåne där två pedagoger på två olika skolor intervjuades. Vi riktade enbart in oss på pedagoger i låg- och mellanstadiet för att inte omfattningen av arbetet skulle bli för stort. Till en början var tanken att även observera några barn som sågs som tysta och blyga men ändringar gjordes då detta skulle ta för mycket tid. Syftet med uppsatsen är inte att generalisera utan snarare illustrera ett pedagogiskt problem.

3.3 Urval

I detta arbete intervjuades fyra pedagoger på två olika skolor det vill säga två på vardera skola. Dessa intervjuer ansågs skulle räcka för att få in nog med material till frågeställningarna. Om detta inte skulle vara fallet så var tanken att ta kontakt med fler pedagoger och göra ytterligare intervjuer. De pedagoger som intervjuades hade vi tidigare haft kontakt med under diverse praktikperioder. Anledningen till detta var att denna typ av intervju underlättar om man tidigare har haft någon sorts kontakt med den person man intervjuar. Det skapar en trygghet i intervjusituationen för båda parter.

3.4 Frågeformulär med intervju

Frågeformuläret finns som bilaga ett och består av sju huvudfrågor som rör de frågeställningar som ligger till grund för detta arbete.

1. Anser du i nuläget ha tysta och blyga barn i din klass?
2. Gör du några aktiviteter dagligen för att få kontakt med alla dina barn? I så fall vilka?
3. Vad tror du skulle kunna ligga bakom ett tyst och blygt beteende hos barn?
4. Hur ser du på pedagogers ansvar för dessa barn?
5. Vad kan du göra för aktiviteter för att lyfta fram dessa barn utan att hämma deras beteende?
6. Tror du att barnens hemmiljö har någon betydelse för barns tysta och blyga beteende och i så fall på vilket sätt?
7. Tror du att barns tillbakadragna beteende påverkar dem vidare i skolan/livet? Vad tror du det kan få för följder?

Det finns även en sista punkt som heter *Övrigt*. Här fick pedagogerna möjlighet att ta upp något som de själva kände att de vill tillägga inom ämnet. Valet av att använda oss av en semistrukturerad intervju var att få en struktur över samtalet det vill säga att man håller sig till ämnet och frågorna lättare om man utgår ifrån redan nerskrivna frågor. Trots att vi hade frågor som vi utgick ifrån byggde vi vidare på saker som kom fram, det vill säga ställde följdfrågor på ett annat sätt än om man till exempel hade skickat ut en enkät. De nerskrivna frågorna presenterades inte alltid ordagrant då diskussionerna utvecklades.

4. Empirisk del

4.1 Resultat

Redovisningen av resultaten av de fyra intervjuerna har sammanställts fråga för fråga. Trots det låga antalet av respondenter kan man ana samt se tendenser i resultaten. Samtidigt som intervjupersonernas svar binds samman lyfts deras olikheter fram. Senare i metoddiskussions- och analysdelen kommer svaren och litteraturen att diskuteras och reflekteras samt varvas med egna tankar och funderingar.

1. Anser du i nuläget ha tysta och blyga barn i din klass?

På denna fråga svarade nästan alla att de inte ansåg sig ha några barn med just det beteendet vi menade men att de har haft barn som är lite tystare och blygare än de övriga men att de inte såg några problem med dessa barn.

2. Gör du några aktiviteter dagligen för att få kontakt med alla dina barn? I så fall vilka?

Kroppskontakt var något som alla tog upp i denna fråga. Alla fyra pedagogerna berättade att de tar alla sina barn i handen innan de får komma in i klassrummet. Två av pedagogerna poängterade att de tycker det är viktigt att barnen har ögonkontakt med pedagogen annars känns det inte som de tar hälsningen på allvar. Diskussioner var också en central del i denna fråga. När det diskuteras i klassen poängterades det att alla ska vara med och ta del av samtalet genom att pedagogen ställer frågor till alla sina barn det vill säga inte bara till dem som räcker upp handen. En pedagog tog upp betydelsen av små personliga samtal. Med detta menar pedagogen att om man uppmärksammar t.ex. att något barn har klippt sig eller fått en ny tröja och då lyfter fram barnet genom att säga – Vilken fin tröja du har på dig idag. Är den ny? – Vad fin du är i håret. Har du klippt dig? Med kroppskontakt och personliga samtal anser pedagogerna ger barnen en känsla av trygghet och gemenskap.

3. Vad tror du skulle kunna ligga bakom ett tyst och blygt beteende hos barn?

Den största anledningen till barns tysta och blyga beteende ansåg alla pedagoger främst ligga hos föräldrarna. De menade att vissa föräldrar pressar sina barn så pass mycket att resultatet blir att barnen börjar känna sig hämmade och inte vågar visa sitt rätta jag. Överlag diskuterades här, om negativa upplevelser med alla pedagogerna. En tog upp hur miljön i klassrummet kan påverka vissa barns beteende. Viktigt att pedagogen skapar en miljö där

barnen respekterar pedagogen men även varandra. Man ska våga säga vad man tycker och tänker utan att någon ska kommentera ens personliga åsikter.

4. Hur ser du på pedagogers ansvar för dessa barn?

Några nyckelord som sades i denna fråga var lyfta fram, peppa, stötta, utmana och inte pressa barnen. De var överrens om att man som pedagog måste ha ett extra öga på de tysta och blyga barnen och ge dem det stöd de behöver. Alla ska få synas och höras det vill säga inte bara de som tar för sig av uppmärksamheten. Två av pedagogerna poängterade att man inte får pressa dessa barn som inte vill synas eller höras genom att ”hoppa” på dem t.ex. med en fråga. De menade att detta kan i sin tur göra att barnen blir ytterligare tillbakadragna när man ska utföra en diskussion i klassen.

5. Vad kan du göra för aktiviteter för att lyfta fram dessa barn utan att hämma deras beteende?

Här tog de flesta pedagogerna upp betydelsen av att se tillbaka på dagen och fundera på om man har sett och uppmärksammat alla sina barn på något sätt under dagen. Man kan ställa sig frågan: – Har alla barn fått känslan av att de blivit sedda av mig idag? Andra aktiviteter som togs upp var bl.a. rörelse, lek, rollspel och teater. Dessa aktiviteter ansågs bäst fungera för de tysta och blyga barnen om man delade in dem i mindre grupper. Alla dessa aktiviteter skall göras regelbundet och på så vis bli en naturlig del i undervisningen.

6. Tror du att barnens hemmiljö har någon betydelse för barns tysta och blyga beteende och i så fall på vilket sätt?

Även här togs föräldrarnas betydelsefulla roll upp när vi diskuterade om deras hemmiljö. En av pedagogerna använde sig av ordvalet ”knyter sig”. Med detta menade hon att när ett barn känner att de har press hemifrån det vill säga att de måste lyckas 100 procent så kan det lätt bli att barnet blir osäkert och ”knyter sig”. Något som alla pedagogerna tog upp på ett eller annat sätt var att man som förälder måste stötta och berömma sina barn på ett positivt och givande sett. Tänka på vad man säger för att inte ge sina barn en oro som gör att de känner att de inte vågar prestera fullt ut.

7. Tror du att barns tillbakadragna beteende påverkar dem vidare i skolan/livet? Vad tror du det kan få för följder?

Här ansågs det av pedagogerna att barn som har svårt att komma ifrån sin tysthet och blyghet kan få svårigheter senare i livet om de inte får chansen att ändra sitt beteende. En pedagog tog

upp betydelsen av att försöka komma över sitt beteende framförallt när man senare i livet skall välja karriär och skaffa sig ett arbete. I dagens läge måste du våga ta för dig och sälja dig för den personen som ska anställa dig. En av pedagogerna berättade om hur det går till när man skall skaffa sig arbete i dagens läge och de krav man kommer att ställas inför. I många anställningsintervjuer skall man berätta tre positiva samt tre negativa saker om en själv vilket inte är det lättaste, framförallt inte för någon som är osäker på sig själv. Trots att man inte kan hjälpa alla så är det vår plikt att stötta och stå bakom våra barn. Samma pedagog tog också upp betydelsen av att ge flickorna lite större uppmärksamhet eftersom pojkar oftast har ett mer öppet sätt och lättare att ta för sig, både i skolan och i arbetslivet.

8. Övrigt...

På denna sista fråga hade enbart en av pedagogerna något att lägga till. Hon tog bland annat upp hur svårt det egentligen är att hinna med att se alla sina barn men att man måste försöka och ha det som ett personligt mål. Skapa ett öppet klimat där det är tillåtet att säga fel och tycka annorlunda. Viktigt att ställa öppna frågor där barnen kan få tillfälle att uttrycka sig utan att tänka på vad det rätta svaret är.

4.2 Analys av material

På den första frågan svarade alla pedagogerna att de inte ansåg sig ha några blyga eller tysta barn i klassen. Enligt Radl och Zimbardo (1982) glömmar många pedagoger bort att de har tysta och blyga barn i sin klass. Eftersom mycket av uppmärksamheten går till de barn som kräver det. Våra egna erfarenheter av detta är att lärarna inte brytt sig tillräckligt för att ta tag i situationen och på så vis skapat ett obehag för dessa barn i klassen.

På fråga två tar pedagogerna upp betydelsen av kroppskontakt med barnen som tillexempel handskakningar som en start på dagen. Här får alla barn chansen att synas av pedagogen och blir välkomnade till en ny skoldag. I resultatet kan man se att två pedagoger nämner betydelsen av att ha ögonkontakt med barnen för att handskakningen ska vara trovärdig och personlig. Både Mellberg (1993) och Radl och Zimbardo (1982) tar upp vikten av kroppskontakt från föräldrar, pedagoger och barn i skolan. Enligt Radl och Zimbardo (1982) ska barn få uppleva kroppskontakt i tidig ålder vilket stärker barnets trygghet och självkänsla. Mellberg (1993) poängterar dock att man ska vara försiktig med vissa barn eftersom alla inte

uppskattar kroppskontakt. De barn som man märker ogillar kroppskontakt bör man gå varsamt fram med och ta det i deras egen takt anser Mellberg (1993).

En annan sak som togs upp under denna fråga var betydelsen av små personliga samtal mellan pedagog och barn men även barn emellan. Sådana samtal kan vara att uppmärksamma om någon har till exempel klippt sig eller köpt nya kläder. Enligt pedagogerna gör dessa samtal att barn får en bättre självbild och känner sig sedda och uppskattade.

Under den tredje frågan var alla fyra pedagogerna överens om att den största anledningen till barns tysta och blyga beteende ligger hos föräldrarna. Det togs upp tre faktorer rörande föräldrarnas position. Först diskuterades om föräldrarnas inflytande över barnens tysta och blyga beteende där de både "pushar" och samtidigt hämmar barnet genom att själva ha ett tyst och blygt beteende. Pedagogerna ansåg att många barn kan känna pressen av att alltid behöva lyckas som i sin tur gör att barnen börjar bli rädda för att göra dåligt ifrån sig. Trots att föräldrarna oftast vill barnens bästa kan det vara svårt att förstå den press man lägger på sina barn. Radl och Zimbardo (1982) poängterar att man som förälder inte får pressa sina barn på ett negativt sätt eftersom resultatet av detta kan leda till att barnet mister sitt självförtroende. Det gäller att inte ställa för höga krav utan att sätta rimliga mål som leder till utveckling för barnet. Istället för att pressa sitt barn på ett negativt sätt ska man enligt Stening (1999) lyfta fram det positiva hos barnet. Stening (1999), Brodin och Hylander (1998) och Enokson (1981) delar uppfattning om att man ska kontinuerligt berömma och uppmuntra barnen. Enokson (1981) nämner också att man ska göra klart för alla barn att man inte alltid kan lyckas och att det är tillåtet att göra fel.

Pedagogerna var ganska så överens på fråga fyra då de ansåg att man ska hålla ett extra öga på de blyga och tysta barnen och ge dem stöd att utvecklas genom att "peppa", stötta och utmana. På aspekten att utmana dessa barn skilde sig åsikterna bland pedagogerna. Två av dem ansåg att man inte fick ställa frågor till de som inte väljer att räcker upp handen. De menade att detta kunde skapa negativa känslor hos barnen när de blir utsatta inför klassen. Wahlström (1998), Radl och Zimbardo (1982) delar åsikt om att man absolut inte ska påtvinga de tysta och blyga barnen genom att ställa påträngande frågor, det vill säga inte utsätta ett barn att prata inför andra om det inte anser sig själv vara redo för det. De två andra ansåg för att man ska kunna utveckla barns tysta och blyga beteende är man som pedagog tvungen att ställa frågor även till dessa barn. De poängterade dock att man skulle ställa öppna

frågor där det inte finns några givna rätt eller fel. Dyste (2005) delar samma tankesätt det vill säga vikten av att ställa öppna frågor.

På fråga fem tog pedagogerna upp betydelsen av att reflektera över dagen tillsammans med barnen men även med sig själv. Har man ägnat tid med alla sina barn? Har alla blivit sedda av mig? Detta anser vi vara ett bra tankesätt att ha som bas i sitt dagliga arbete. Vidare diskuterades aktiviteter såsom rörelse, lek, rollspel och teater. Dessa aktiviteter skall enligt pedagogerna utövas kontinuerligt för att ge resultat och att barnen förhoppningsvis kommer att känna sig tryggare i dessa situationer. Enligt Radl och Zimbardo (1982) har pedagogen en stor uppgift när det gäller att stärka gruppens samhörighet. Genom olika aktiviteter skapas goda tillfällen för varje barn att utvecklas enskilt men även som en del i en grupp. Detta anser även Huitfeldt, Bergström, Tärnklev, Huitfeldt och Ågren, men de anser att det som man ska tänka på i sådana situationer är att man som pedagog noga tänker igenom den valda aktivitetens regler och resultat för att bäst passa sin barngrupp. En annan sak som dessa författare poängterar är lekens betydelsefulla roll. Genom leken skapas många viktiga egenskaper för barns självkänsla, samhörighet och trygghet. Till sist så nämner Mellberg (1993) vikten av roller där barnet får tränas i situationer som de kan stöta på i det verkliga livet.

Hemmiljön diskuterades på fråga sex och även här kom man in på föräldrarnas roll. Precis som på fråga tre tog alla pedagogerna upp betydelsen av att man som förälder ska stötta och berömma sitt barn på ett positivt och utvecklande sätt. Det är viktigt att föräldrarna noga tänker igenom vad de säger till sina barn för att undvika att skapa en oro som hämmar dem. En av pedagogerna tog upp uttrycket att det knyter sig för vissa barn, med detta menade hon att barn kan ha stor press på sig hemifrån och ibland blir den så stor att den påverkar barnet på ett negativt sätt. Barnet blir då osäkert och får svårt att göra sitt bästa i den diverse situationer. Precis som det står i fråga tre håller Brodin och Hylander (1998) och Enokson (1981) med om att man ska stötta och uppmuntra barnen i alla lägen.

På fråga sju togs upp vikten av att komma ifrån sitt tysta och blyga beteende för att fungera i vidare livet till exempel när man senare ska välja karriär och skaffa sig ett arbete. Vad pedagogen menar var att man ska kunna beskriva sina positiva samt negativa sidor och utstråla självsäkerhet. Om man inte kommer ifrån sitt blyga och tysta beteende kan detta bli ett problem. Vår åsikt på denna fråga är att vi som pedagoger har ett stort ansvar att tidigt

börja jobba med barnens självkänsla och självförtroende för att barnen ska ha tid att bearbeta dessa viktiga egenskaper.

Här togs även upp betydelsen av att lära flickorna att våga ta för sig mer av uppmärksamheten eftersom pojkar ofta har tendensen att synas och höras i större grad. Imsen (2005) anser att pojkarna är de som får mest uppmärksamhet i skolan men även i arbetslivet. Problemet Imsen (2005) ser med pojkarna och flickorna är att pojkarna har ett utagerande beteende vilket gör dem mer synliga för läraren gentemot flickorna som är tysta och tillbakadragna och på så vis mister pedagogens uppmärksamhet. Maltén (1992) delar Imsens (2005) syn angående pojkarna och flickornas beteende det vill säga att det finns gemensamma drag hos båda parter men att alla flickornas och pojkarnas beteende inte är lika. Enligt Lpo94 ska skolan aktivt främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Vare sig man är pojke eller flicka skall man få utveckla sin självkänsla och självförtroende oavsett könstillhörighet.

På den sista frågan fick pedagogerna själva lägga till tankar och idéer kring ämnet. Här togs det upp hur svårt det kan vara att hinna med att se alla sina barn i klassen men att detta är något man ska sträva efter. I Lpo94 tar man upp betydelsen av att skolan har ett ansvar att skapa en trygg miljö för varje barns bästa som i sin tur skapar respekt för varandra och lust att lära. ”Skolan skall sträva efter att varje elev känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra.” (Lpo94, 2006, s.14)

5. Sammanfattning och diskussion

Vi har genom hela arbetet uppmärksammat den stora betydelsen av att barn behöver känna trygghet både hemma och i skolan. Tryggheten är viktig för att barnet ska kunna utveckla både sina svaga och starka sidor samt för att kunna uppnå ett bra resultat. Man måste skapa miljöer och situationer som barnet känner sig säker och bekväm i. Det är viktigt att man lyssnar på varje barn och anpassar situationerna till deras behov. Visar man respekt mot varje barn och vice versa skapas en bättre relation och därigenom blir det lättare att gå vidare tillsammans.

Vi har tidigare nämnt om våra erfarenheter angående pedagoger som tvingat fram barn att säga olika saker inför de övriga i klassen när barnen i själva verket vårdas för sådana situationer. Tvånget upplevs som ett obehag och man blir osäker i situationen. För barn som

inte känner sig trygga i skolan och som inte har något självförtroende kan detta uppfattas som en ren mardröm. I sådana situationer ska man tänka vad man vill få ut av diskussionen och vad för typ av frågor man ställer. Det man ska tänka på är att stötta och berömma barnet och låta det utveckla sitt blyga och tysta beteende i sin egen takt. I skolan kan man som pedagog ta hjälp av olika övningar för att stärka barnets självkänsla och självförtroende. Rollspel, teater och lekar i mindre grupper är övningar för tysta och blyga barn att utvecklas i. I en mindre grupp är det lättare för de flesta barn att våga agera och diskutera med sina kamrater. Det gäller att man som pedagog har en genomtänkt planering och anpassar övningarna till barnen som deltar. Det är viktigt att man som pedagog lär känna varje barn i klassen för att lära sig deras starka samt svaga sidor för att veta vad de behöver för att utvecklas. Det är av stor vikt att man skapar en miljö som är trygg för barnet.

Barnens hemmiljö har också stor betydelse för de tysta och blyga barnen. Föräldrar som är blyga kan påverka så att deras egna barn går i deras fotspår utan deras vetskap. Därför är det viktigt att man som förälder är medveten om detta och hela tiden tänker på sitt beteende. Föräldrarna har en betydelsefull roll i barnens utveckling både i skolans värld och utanför.

Det gäller att man är uppmärksam redan i tidig ålder om barnet har ett avvikande tyst eller blygt beteende jämfört med andra barn. Ju tidigare man börjar arbeta med barnets beteende desto bättre för deras utveckling.

Idrotten och leken är ett utmärkt hjälpmedel för att hjälpa de tysta och blyga barnen. Det finns en massa övningar och lekar som leder till att barnen utvecklas. I samband med rörelsen i leken så uppstår det situationer som barnet omedvetet klarar av. När barnet leker så utvecklas det tillsammans med andra och självförtroendet stärks. Det är viktigt att pedagogen är duktig på att lyssna på sina barn och hela tiden under aktivitetens gång ser till att den passar just den aktuella barngruppen. Det kan vara småsaker som avgör hela aktivitetens resultat, från lyckat till misslyckat. Rörelsen behöver inte bara ske på schemalagd idrottstid utan man kan utnyttja andra stunder även under skoltiden. Skolgården är en utmärkt plats för olika rörelseaktiviteter. Det är bara pedagogens egen fantasi som sätter stopp för vad som är möjligt.

Det är viktigt att man lyfter fram det barnet är bra på. Barnet mår bra av att känna sig duktig och därför ska de vuxna i barnets närhet berömma och uppmuntra kontinuerligt. Detta att berömma och uppmuntra är en del av Ivan Pavlovs teori "betingade reflexer". Genom att

barnet får upprepad positiv beröm och uppmuntran stimuleras barnens deltagande i olika situationer. Denna teori kopplas till vad som kallas behaviorismen. Självkänslan stärks och det underlättas i andra kommande situationer. Känner barnet att det inte uppmärksammas och inte får positiv respons blir resultatet lätt att gnistan släcks och självförtroendet sjunker. Det som barnet gör ska berömmas och uppmärksammas på ett eller annat sätt både hemma och i skolan.

Gruppens betydelse är stor för den enskilde individens utveckling. Det är viktigt att man känner sig trygg i gruppen och vågar yttra sig. Under vår skoltid kan vi båda minnas ett obehag att prata inför andra. Orsaken till detta berodde delvis på att vi kände oss osäkra i gruppen och var rädda för att säga fel. Vi hade olika grupper i olika ämnen och upplevde att rädslan varierade beroende på vilken grupp man var i. Obehaget minskade i de ämnen som man var intresserad av och i de grupper där pedagoger och barn hade en bra relation med varandra. Vi kan också minnas att det ibland var lättare att prata om det bara var en mindre grupp. Då vågade man ta för sig mer och man kände inte sig lika obekvämt. Det är viktigt att pedagogerna är medvetna om detta och arbetar för att underlätta för tysta och blyga barn genom att till exempel använda sig av mindre grupper. Har man själv varit med om detta kan man lära av sina erfarenheter och använda sig av dessa i sin undervisning. Pedagogens uppgift är att se alla sina barn så gott det går. Alla barn har lika stor rätt till att utvecklas utifrån sina behov och möjligheter. Av egna erfarenheter kan vi minnas att det väldigt ofta var barn som syntes och hördes mer än oss andra och därigenom tog all tid och uppmärksamhet av pedagogen. Detta ska inte få förekomma det vill säga att alla barn ska få samma uppmärksamhet och tid i klassrummet. Detta är ingen lätt uppgift, men att det är något som alla pedagoger ska försöka uppnå. Lösningen är olika beroende på vilken grupp man har. Givetvis inser vi att det är omöjligt att vara millimeterrättvis i denna fråga, men man ska i alla fall sträva efter bästa möjliga resultat.

För att knyta ihop arbetet kommer här ett citat från Tove Janssons berättelse *Det osynliga barnet*.

- Plötsligt hördes några lätta slag på rutan och utan att vänta klev Tooticki in på verandan och ruskade vattnet av regnrocken. Sen höll hon upp dörren och lockade ut i regnet: Kom, kom.
- Vem har du med dig, frågade mumintrollet.
 - Det är Ninni, sa Tooticki. Ungen heter Ninni. Hon höll fortfarande upp dörren och väntade. Ingen kom.
 - Nåja, sa Tooticki och ryckte på axlarna. Hon kan ju hålla sig därute om hon är blyg.
 - Men blir hon inte våt, sa mumintrollets mamma.

– Jag vet inte om det gör så mycket när man när man är osynlig, svarade Tooticki och kom fram och satte sig (Jansson, 1962, s.101-102).

Ninni hade blivit så illa bemöt att hon, som tidigare nämnt, till slut blev osynlig. Det enda man kunde se av henne var den lilla bjällran som hängde runt halsen. När det har gått så här långt med ett barns självförtroende och självkänsla kan hon/han känna sig precis som Ninni, osynlig. Ingen orkade med denna lilla flicka just för att hon varken syntes eller hördes. För att lyckas återskapa Ninnis tro på sig själv men även på andra kommer att ta mycket tid och arbete. Detta är något som hela muminfamiljen tar på sig och kämpar med. Vi som pedagoger har samma ansvar med våra barn det vill säga att skapa en trygg och säker miljö att lära och utvecklas i. Muminfamiljen lyckas till slut få Ninni att komma fram ur sitt skal och berättelsen slutar lyckligt. Sådana slut vill man även uppleva i skolans värld men tyvärr funkar det inte alltid så i verkligheten. Det sista råd vi vill ge er i denna uppsats är att man aldrig får ge upp med de tysta och blyga barnen.

5.1 Vidare studier

Resultatet i detta arbete kan utnyttjas genom att man använder sig av hjälpmedel så som rollspel, teater och lekar i mindre grupper, på ett sätt som passar pedagogens klass och dennes undervisningssätt för bästa möjliga resultat. Det man skulle kunna gå vidare med i framtida studier skulle bland annat kunna vara det vi valt att bortse ifrån på grund av tidsbrist som till exempel könsrollernas betydelse. Resultatet på detta arbete hade sett annorlunda ut om man mer riktat in sig på pojkar och flickors olika sätt att bete sig i tysta och blyga tillstånd. Pedagogens roll hade också skilt sig om man hade haft denna infallsvinkel. Två andra intressanta aspekter är om man riktar in sig på barn med speciella behov såsom ADHD och DAMP . Även här hade resultatet skilt sig från det vi fått fram i detta arbete. Hemmiljön är något som vi inte har fördjupat oss i utan bara berört på ytan. Här finns också goda och intressanta möjligheter till fortsatt forskning.

Utifrån våra studier kan man studera vidare på flera olika områden då vårt ämne är så pass vanligt i alla åldrar och yrken.

6. Referenser

- Adapter, T. (1997). *Det trygga barnet*. Falun: AiT Scandbook.
- Brodin, M. & Hylander, I. (1998). *Att bli sig själv*. Stockholm: Liber AB.
- Dyste, O. (2005). *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Enokson, K. (1981). *Blyghet växer inte bort av sig själv*. Vi föräldrar, häfte 7/8 s.23.
- Erikson, Homburger, E. (1963). *Barnet och samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Huitfeldt, Å. Bergström, M. Tärnklev, C. Huitfeldt, S. & Ågren, Å. (2005). *Rörelse & Idrott*. Uppsala: Almqvist & Wiksell Tryckeri.
- Folkman, M. & Svedin, E. (2003) *Barn som inte leker*. Stockholm: Runa Förlag .
- Imsen, G. (2005). *Barnens värld – introduktion till pedagogisk psykologi*. Printed in Denmark by Narayana Press: Studentlitteratur.
- Jansson, T. (1974). *Det osynliga barnet*. Eskilstuna: Tuna Tryck.
- Lärarens handbok, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94 (2006). *Lärarens handbok*: Lärarförbundet.
- Maltén, A. (1992). *Grupputveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Mellberg, B-M. (1993). *Rörelselek*. Falun: Gummesons Tryckeri AB.
- Pape, K. (2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Radl, S. & Zimbardo, G. P. (1982). *Det blyga barnet – att förebygga och betvinga blyghet hos barn och ungdom*. Stockholm: Liber.
- Stening, L. (1999). *Se mig som liten är*. Ekelunds Förlag AB: Värnamo.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Wahlström, O. G. (1998). *Gruppen som grogrund*. Stockholm: Liber.
- Williams, P, Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Barns samlärande – en forskningsöversikt*. Kalmar: Skolverket.

6.1 Källor som använts till utformning av detta arbete

- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket, SAOL (2006). Norstedts Akademiska Förlag: Liber
- Svenska språknämnden. (2000). *Svenska skrivregler, SSR*. Liber AB

7. Bilagor

7.1 Bilaga 1

Frågeformulär

1. Anser du i nuläget ha tysta och blyga barn i din klass?
2. Gör du några aktiviteter dagligen för att få kontakt med alla dina barn? I så fall vilka?
3. Vad tror du skulle kunna ligga bakom ett tyst och blygt beteende hos barn?
4. Hur ser du på pedagogers ansvar för dessa barn?
5. Vad kan du göra för aktiviteter för att lyfta fram dessa barn utan att hämma deras beteende?
6. Tror du att barnens hemmiljö har någon betydelse för barns tysta och blyga beteende och i så fall på vilket sätt?
7. Tror du att barns tillbakadragna beteende påverkar dem vidare i skolan/livet? Vad tror du det kan få för följder?
8. Övrigt...

Tack på förhand!

Evelina Håkansson Martina Nilsson
